

ĆIRIL METOD HRAZDIRA

Povodom 80. obljetnice smrti

UDK: 78.071.1 Hrazdira, Ć. M. (497.5 Split) «19»
Primljeno: 7. VI. 2006.
Izvorni znanstveni rad

Dr. sc. MIRJANA ŠKUNCA
Umjetnička akademija u Splitu
Glagoljaška b.b.
21000 Split, HR

Višestruko nadareni češki glazbenik Ćiril Metod Hrazdira (1868.-1926.) u prvim je desetljećima prošlog stoljeća značajno sudjelovao u stvaranju temelja domaće, u prvom redu splitske glazbene reprodukcije i produkcije na njezinom razvojnem putu od - u njegovo vrijeme u nas još pretežnih - amaterizma i "diletantizma" do profesionalnih oblika njegovanja i posredovanja glazbe, kako njezina izvođenja tako i poduke i informiranja o njoj.

Ključne riječi: glazba, biografija, SMD Zvonimir

Jedan od brojnih inozemnih skladatelja koji su tijekom proteklih razdoblja dio svoje glazbene karijere vezali uz Split je i Ćiril Metod Hrazdira. Nema dvojbe da je ovaj češki, točnije moravski glazbenik u svijetu europske glazbe poznat i priznat ponajprije po svojem ravnanju uspješnom praizvedbom opere *Jenufa* Leoša Janačka 1904. u Brnu. Manje se uz to ime veže spoznaja da se radi o svestrano nadarenom glazbeniku - skladatelju, dirigentu i pedagogu koji je rezultatima svoje višestruke glazbene djelatnosti najprije u svojoj domovini, a poslije i izvan nje zadužio u većoj ili manjoj mjeri, no odreda sve sredine u kojima je djelovao. Među tim je sredinama i Split, gdje je Hrazdira u prvim desetljećima dvadesetog stoljeća bio jedan od najzaslužnijih glazbenika za razvoj i živost glazbenog života u gradu u svim segmentima. Ove se godine (2006.) navršava osamdeset godina od Hrazdirine smrti pa je to povod da na ovome mjestu podsjetimo

na nj i na tu činjenicu te tako pokušamo vratiti djelić pozornosti koju mu ova sredina duguje za sve što je svojedobno za nju učinio.

Naime, unatoč Hrazdirinoj zastupljenosti samostalnim biografskim jedinicama u relevantnim inozemnim i domaćim (jugoslavenskim pa zatim i hrvatskim) leksikografskim izdanjima na kojima se navedeni stav i ocjena temelje, on je danas u nas zaboravljen. Saznanja o njemu su kvantitetom i kvalitetom nesrazmjerna njegovu udjelu u onovremenim, pogotovo našim i ne samo splitskim glazbenim zbivanjima. Zato Hrazdirina uloga i značenje njegova djelovanja kao reproduktivca, ali i skladatelja, organizatora, animatora i pedagoga u sredinama u kojima je živio i radio nisu mogli biti sagledani u cijelosti pa prema tome nisu mogli biti ni vrednovani na pravi način, kako u kontekstu onodobnih glazbenih prilika u sredinama u kojima je živio i radio, tako ni u sklopu cjeline njihove glazbene kulture novijeg doba. Hrazdirina je biografija ostala nepotpuna i nedorečena, a skladateljski opus poznat djelomično i sporadično, što je doduše realna opasnost kada se radi o umjetniku čije je djelovanje tijekom života podijeljeno između dvije sredine ili nekoliko njih, pa se pri pisanju o njegovoj osobnosti i djelovanju obično ne poznaje dovoljno literatura objavljena o tome u različitim zemljama. To međutim ne bi trebalo ostati i opravdanje za zanemarivanje ili za prihvaćanje, dakle nemijenjanje takva stanja.

Opći su nedostaci postojećih (do)sadašnjih napisa o Hrazdiri (kako inozemnih tako i naših domaćih) nedostatnost, nepotpunost i još više neujednačenost u pristupu pa onda i u prikazu pojedinih etapa njegova života i djelovanja, a osnovni im je razlog svakako već navedena nezgodna okolnost što su se Hrazdirin život i glazbenička karijera odvijali konkretno u dvije fizički udaljene i različite sredine, pa je Hrazdira u sklopu takvih okolnosti za obje postao i nažalost ostao djelomično stranac.

Tako, dok sadašnji uvid u Hrazdirinu "domovinsku etapu" može zadovoljiti, zahvaljujući rezultatima istraživanja koje je tridesetak godina nakon njegove smrti provela njegova sunarodnjakinja Sylvia Obenrauchová, s iscrpno obrađenim i dokumentima bogato potkrijepljenim Hrazdirinim životopisom, skladateljskim opusom i glazbenim djelovanjem u domovini,¹ dotle su u dijelu njezina rada koji se bavi Hrazdirinim izvandomovin-

skim životom i djelovanjem informacije ostale sporadične, dobrim dijelom temeljene na pretpostavkama. Stoga za godine koje je Hrazdira proveo izvan svoje domovine - što konkretno znači za vrijeme provedeno u hrvatskoj i slovenskoj metropoli te u Šibeniku - takav istraživački posao zapravo tek treba obaviti. Jer i neki stariji povijesni pregledi glazbene kulture u nas Hrazdiru ili prešućuju ili ga spominju tek ponešto šturo i nepotpuno,² dok novija istraživanja rasvjetljavaju neujednačeno i gotovo isključivo samo Hrazdirino djelovanje u Splitu, u splitskoj katedrali te u Narodnoj glazbi, Splitskoj filharmoniji i u Kazalištu kao i u Splitskom muzikalnom društvu Zvonimir (dalje SMD Zvonimir ili samo Zvonimir).³ To znači da dosadašnje informacije o Hrazdirinu djelovanju u Splitu treba dopuniti i srediti, a one koje svjedoče o njegovu radu u Zagrebu, Ljubljani i Šibeniku tek treba pronaći i prikupiti pa nakon njihova sređivanja i obrade popuniti praznine i tako konačno omogućiti potpuniji uvid i pravedn(ij)u procjenu Hrazdirina ukupna glazbenoga djelovanja i pravoga značenja. Dok se taj obimni posao ne obavi i njegovi rezultati ne dopru u glazbenu javnost, ovom se prigodom želi pružiti tek kratka informacija kao podsjećanje na ovog i za nas značajnog i zanimljivog glazbenika.⁴

Ćiril Metod Hrazdira rođen je 16. siječnja 1868. godine u mjestu Ràjecu na Svitavi. Ponikao je u siromašnoj, glazbi naklonjenoj obitelji kao najstariji od dvanaestero odreda glazbeno nadarene braće i sestara. Od 1878. pohađa gimnaziju, no glazba ga sve više zaokuplja. Svira klavir i orgulje, a 1885. započinje i do 1888. pohađa Orguljašku školu Leoša Janačka u Brnu. Uspješan je student te još u vrijeme studija (1887.) u svojoj devetnaestoj godini objavljuje prvu (zbornu) skladbu. Nakon diplomom okončanog glazbenog studija na Janačekovoj Orguljaškoj školi Hrazdira je u trogodišnjoj vojnoj službi u Vojnoj glazbi u Olomoucu. Ondje je kao dvadesetogodišnjak započeo svoju glazbenu karijeru. Uz obaveze tamošnje službe on uspijeva voditi i mjesno glazbeno društvo te skladati i izvoditi svoju glazbu s ansamblima koji su mu bili povjereni. Od proljeća 1891. Hrazdira punih sedam godina živi i radi u Moravskoj Ostravi. Ondje obavlja umjetničke, pedagoške i organizacijske poslove te izvješćuje o glazbenim događanjima u ostravskim glasilima. Podučava u glazbenoj školi, or-

guljaš je i zborovođa u crkvi, radi s tamošnjim glazbenim društvima i s njima priređuje i koncerte sa zahtjevnim programima oratorijske glazbe, inicira i vodi glazbene večeri s predavanjima posvećene starijim i suvremenim domaćim i inozemnim skladateljima. Ćlan je predstavništva moravsko-ostavskih pjevačkih društava. Intenzivno sklada i svojim skladbama stječe ugled jednoga od najperspektivnijih članova skladateljske skupine Mlada češka glazbena generacija. To su pretežno kraće instrumentalne i vokalne skladbe, ali i opsežne kantate za soliste, mješoviti zbor i orkestar, od kojih su mu *Te Deum laudamus*, op. 24 i *Naš hymnus*, op. 25 donijele 1895. i 1896. prestižnu nagradu Ćeške akademije Franje Josipa. U ljeto 1891. Hrazdira na nekoliko mjeseci prekida boravak u Moravskoj Ostravi i odlazi u Rusiju, prihvaćajući mjesto kapelnika Mornarićke glazbe u Sevastopolju i Vasilkovu u Kijevskoj guberniji. No, od proljeća 1899. ponovno je u Moravskoj Ostravi, gdje nastavlja s dirigentskom i kritičarskom djelatnošću. Skladateljskim radom i dalje prati potrebe službe i situacije, ali i vlastiti stvaralački impuls. Razvija se i napreduje. Procjenjujući njegove skladbe, Antonin Dvořak 1903. predlaže Hrazdiru za dodjelu državne stipendije. Ljeti iste godine Hrazdira se seli u Brno i do veljače 1907. prvi je dirigent opere Narodnog kazališta u moravskoj metropoli. Ondje postavlja (često i praizvodi) niz opera svojih sunarodnjaka - doajena češke glazbe, poput Smetane i Dvořaka te nekolicine drugih onovremenih čeških autora - ali izvodi i omiljeni standardni operni repertoar inozemnih majstora poput Puccinija i Saint-Saënsa. Ondje - kako je već navedeno - praizvodi 1904. sa zapaženim uspjehom operu Jenufa svoga učitelja i prijatelja Leoša Janaćeka, a samo mjesec dana kasnije i svoju opernu bajku Ječminek.

No, unatoč hvalevrijednoj umjetničkoj afirmaciji i svim svojim profesionalnim uspjesima koji svjedoče o njegovim sposobnostima, muzikalnosti i nespornom glazbenom talentu, Hrazdira je sve više nezadovoljan i sve češće revoltiran radnim uvjetima, zapravo skromnim raspoloživim financijskim izvorima, što je rezultiralo najčešće nedostatnim izvođačkim kadrom i materijalnim sredstvima za pripremanje i opremu predstava. To ga je po svoj prilici i potaknulo da prekine rad u operi brnskog Narodnog kazališta i svoj boravak u Brnu te da u jesen 1907. nastavi živjeti i raditi u Velkém

Meziřiči. Vodi uspješno tamošnju glazbenu školu i podučava u njoj, vodi zbor uglednog mjesnog glazbenog društva Hlahol, a zatim je i prvi dirigent opere Kazališnoga društva moravskih gradova. Uskoro se pokazalo da ni to kazališno društvo nije moglo osigurati uvjete i materijalna sredstva za realizaciju velikih očekivanja svojih utemeljitelja i voditelja te Hrazdira odlučuje potražiti drugdje povoljnije uvjete i prostor za svoje djelovanje. Ali ovaj put izbor nije bio njegova uža ili šira domovina, Moravska ili Češka, nego (ponovno) inozemstvo.

U ljeto 1909. Hrazdira prekida svoj boravak i rad u Velkém Meziřiči i odabirući ponovno neizvjesnost i svojevršno kretanje ispočetka on, iz još uvijek nepotpuno razjašnjenih razloga, napušta domovinu.⁵ Odabrano je odredište bio Split i u njemu općinska služba - mjesto kapelnika Narodne glazbe (gradskoga promenadnog orkestra puhača i udaraljki) te zborovođe i orguljaša u katedrali. Čini se da ta Hrazdirina odluka tada još nije bila konačna jer i ovaj put nakon kratkog izbivanja - nakon samo jedne sezone (1909./1910.) provedene u Splitu u uspješnom obavljanju navedenih poslova na zadovoljstvo poslodavca i građana - Hrazdira već u sljedećoj sezoni (1910./1911.) karijeru opet nastavlja u Moravskoj, privučen nadama da će novoutemeljeno Kazališno društvo moravskih gradova ovaj put u Moravskoj Ostravi i opera toga društva pod njegovim dirigentskim vodstvom biti bolje sreće od onih u Velkém Meziřiči. Budući da se Hrazdirine nade nisu ispunile niti u ovom slučaju, on odlazi i iz Ostrave. Prihvativši još jednom poziv iz Splita Hrazdira u jesen 1911. ponovno napušta domovinu, i to, kako će budućnost pokazati, ovaj put definitivno i konačno. Jer, premda nije nikada sasvim napustio nadu u povratak u domovinu pa je tu mogućnost nekoliko puta propitivao i nakon ovoga svojeg odlaska, Hrazdira je idućih petnaest godina glazbeno djelovao izvan nje, sve do pred smrt, kad se vratio onamo bolestan, iscrpljen i obeshrabren, tek da umre u domovini.

Od 1909. Hrazdira je zapravo živio i radio u Splitu, s kraćim, uglavnom jednosezonskim prekidima. To je ponajprije bio onaj već spomenuti pokušaj povratka i nastavka djelovanja u domovini, potom angažmani u Ljubljani, Zagrebu i najposlije u Šibeniku. Vrativši se na početku nove

sezone u jesen 1911. u Split, na dužnost kapelnika Narodne glazbe, pre-rano je, kao i uvijek i svuda dotad, na posao, dopunjujući svoja skromna kapelnička primanja podukom pjevanja i vođenjem pjevačkog zbora u splitskim gimnazijama Klasičnoj i Realnoj. U radu s Narodnom glazbom nastoji srediti prilike i odnose u ovom gradskom društvu. Želja mu je bila da poboljša izvođačke kvalitete ansambla i pruži Splicićanima kvalitetnu razonodu promenadnim koncertima, ali i da ovaj ansambl tipičnog sastava gradske glazbe povremenim proširivanjem gudačima osposobi i za izvođenje operno-simfonijske glazbe te tako postupno krene u realizaciju svoje vizije - razvoja splitskih glazbenih snaga prema stvaranju glazbenoga kazališnog ansambla u gradu. No, situacija u Splitu u to vrijeme još nije bila zrela za takav pothvat, pa Hrazdirine zamisli i eksperimenti nisu naišli na odgovarajuće razumijevanje među Splicićanima. Dapače, "unutrašnja kriza" ansambla Narodne glazbe se produbila i dovela čak do njegova privremenog raspuštanja. Bez tog posla Hrazdirina je materijalna egzistencija došla u pitanje. Ne čekajući u Splitu rješenje neizvjesnosti oko obnavljanja Narodne glazbe, Hrazdira stoga za narednu sezonu prihvaća atraktivniji posao u Ljubljani.

U sezoni 1912./1913. on je u Ljubljani vrlo zaposleni i uspješni prvi dirigent opere Slovenskoga kazališta te Slovenske filharmonije.⁶ No ta situacija nije pogodovala Hrazdirinu skladateljskom radu niti ga je poticala jer je morao raditi puno i naporno, kako za dirigentskim pultom opere i operete, tako i orkestra Slovenske filharmonije. To je tim razumljivije kada se uzme u obzir da je dirigirao kompletni repertoar glazbene scene Slovenskog kazališta u toj sezoni, s trinaest naslova u 75 izvedaba i da su među djelima koja je izvodio bila i reprezentativna operna remek-djela Verdija, Puccinija, Rossinija, Wagnera i Offenbacha. Uspjeh nije izostao, ali ansambli na čijem je čelu djelovao došli su u pitanje u nepovoljnim općim prilikama u Ljubljani i Sloveniji. Krajem sezone Opera je ukinuta, a njezinu su djelatnost trebala u narednim sezonama Ljubljančanima nadomjestiti planirana gostovanja glazbeno-scenskih ansambala iz Zagreba. U skladu s tim je i simfonijski orkestar Slovenske filharmonije izgubio isplativiji dio svoje djelatnosti (sudjelovanje u opernim i operetnim predstavama) te je

također bio podvrgnut reorganizaciji i sveden na minimalni sastav uglavnom jednostavnije, manje zahtjevne pretežno promenadne namjene. U takvoj situaciji Hrazdiri je preostalo ponovno traženje novog namještenja.

U Ljubljani mogućnosti nije bilo pa je poput dijela raspuštenoga ljubljanskog slovenskog opernog ansambla ljeti 1913. potražio i za narednu sezonu (1913./1914.) našao posao u obližnjem Zagrebu, konkretno, u glazbeno-scenskoj grani zagrebačkoga Kraljevskog zemaljskog hrvatskog kazališta. Premda je onamo došao nakon umirovljenja uglednoga (prvog) dirigenta tamošnje Opere Milana Zune, Hrazdiri je bilo ponuđeno tek mjesto drugog dirigenta, što je podrazumijevalo gotovo isključivo bavljenje operetom i drugim ležernijim vrstama glazbenoga kazališta. Sada je bio doduše u nešto povoljnijoj materijalnoj situaciji, ali u oštroj i nesmiljenoj konkurenciji postojećega domaćeg kvalitetnog dirigentskog kadra. Hrazdira se u Zagrebu nije uspio bolje afirmirati, uz autoritete kakvi su bili Milan Zuna i Nikola Faller te Srećko Albini i Hrazdirin mlađi, vrlo daroviti sunarodnjak Milan Sachs, a pogotovo jednako tako mlad, ali i u međunarodnim razmjerima već afirmirani Fridrik Rukavina. Ne dobivši pravu priliku da pokaže što zna i umije, Hrazdira je nezadovoljan, a ne vidjevši k tome ni mogućnost da se u bliskoj budućnosti bilo što promijeni u njegovu korist, po treći put rješenje pronalazi prihvaćanjem poziva i ponude iz Splita te, prekinuvši prije isteka sezone sporazumno svoj rad u Kraljevskom zemaljskom hrvatskom kazalištu i svoj boravak u Zagrebu, dolazi u proljeće 1914. po treći put u Dalmaciju, u Split, s namjerom da ondje nastavi raditi na realizaciji svojega starog plana - postupnog osposobljavanja gradskoga glazbeno-scenskog ansambla.

Od tada pa sve do 1926. Hrazdira, ako se izuzme prekid od nekoliko mjeseci provedenih 1925. u Šibeniku, razvija u gradu pod Marjanom raznovrsnu glazbenu djelatnost. Trudi se okupiti i objediniti splitske glazbene snage na zajedničkom poslu te uz rad s Narodnom glazbom preuzima u godinama Prvoga svjetskog rata i brigu o pjevačkom zboru i školi SMD Zvonimir. U povoljnijim poslijeratnim uvjetima uspijeva kvalitetu zbora podići na razinu koja mu je osigurala pohvale i priznanja u gradu, a u svibnju 1920. godine omogućila i uspješnu realizaciju velikog i značaj-

nog pothvata - "jugoslavenske turneje" s koncertima u nizu gradova širom države (Sarajevo, Ilidža, Beograd, Zemun, Sombor, Subotica, Zagreb) i uspjehom koji je i zboru i njegovu dirigentu donio priznanja i najviša državna odlikovanja. God. 1919. Hrazdira osniva i vodi Splitsku filharmoniju, s kojom uspijeva izvoditi i zahtjevni repertoar simfonijske orkestralne glazbe kao što su primjerice Prva, Druga i Treća simfonija L. van Beethovena, orkestralna suite Peer Gynt E. Griega, simfonijske pjesme B. Smetane ili uvertire Wagnerovih opera. Uz kvalitetan zbor i nekoliko pjevača solista o kojima je brinuo te s orkestrom Splitske filharmonije s kojim je osim orkestralne glazbe izvodio i ulomke opernih i operetnih djela, Hrazdira je uspio postupno realizirati i drugi korak prema glazbenom kazalištu.

Radeći s ansamblima i solistima, izborom je repertoara tražio optimalna rješenja između htijenja i mogućnosti, pokušavajući zadovoljiti znalce, sladokusce i najširu publiku. Najčešća mu je orijentacija bila klasična, romantička i novija glazba nacionalnog smjera. Dapače, Hrazdira je zajedno s Dobronićem poticao nacionalni smjer u glazbi i nastojao na njegovoj afirmaciji u nas, pripremajući tako teren mlađoj skladateljskoj generaciji Gotovca i Tijardovića, Slavenskog i njihovih istomišljenika. Ohrabrio je tako, primjerice, skladateljske pokušaje mladog Jakova Gotovca pa mu je, prepoznavši njegovu darovitost, pružio priliku za javnu afirmaciju i prai-zveo sa Zvonimirom jedan od njegovih skladateljskih prvijenaca - zbor-ski scherzo Aj, moj Mijo (1918.). Kada je, uporan i neumoran, konačno 1922. uspio izboriti mogućnost da se u okviru profesionalnoga splitskog kazališta svečano otvorenog u jesen 1921. godine realizira i uključi u njegov program i glazbena scena, najprije opereta pa zatim što je moguće prije i opera, Hrazdira sa solistima i zborom Zvonimir te Splitskom filharmonijom ohrabruje nastanak i predstavljanje prvoga splitskog skladateljskog priloga vedroj glazbenoj sceni i još iste godine (1922.) prai-zvodi operetu Pierrot Ilo, glazbeno-scenski debi Ive Tijardovića.

No, kad mu je povjereno vodstvo u realizaciji repertoara tako ustanovljenoga glazbenog kazališta i kada je uz veliko zalaganje to povjerenje opravdao ostvarenjem prvih projekata (operetama Mam'zelle Nitouche F. Hervéa i Ševa F. Lehara te operama U zdencu V. Blodeka i Ivica i Marica

E. Humperdincka), uspjevši dokazati ostvarivost svoje ideje i opravdanost upornih nastojanja, nije mu bilo dano da uživa plodove tog uspjeha. U nastavku tekuće sezone (1922./1923.) i u novoj sezoni (1923./1924.) bila su doduše predviđena postavljanja novih opera i opereta, ali u njihovoj realizaciji Hrazdira nije više bio predviđen. Jednako tako nije naišao na podršku ni kao skladatelj kada je još krajem 1923. godine kazališnoj upravi ponudio za izvođenje i svoja glazbeno-scenska djela.

Zbog toga je razumljivo njegovo razočaranje i nezadovoljstvo takvim zanemarivanjem u sredini u kojoj je donedavno uspješno djelovao i kojoj je godinama nesebično stavljao na raspolaganje sve svoje znanje i energiju, evidentno pridonoseći postignutom, sadašnjem napretku. U sve življem glazbenom životu grada i sa sve brojnijim i aktivnijim pomlađenim glazbenim snagama u njemu, s njegovim još uvijek skromnim ulaganjima, ali ponaraslim ambicijama, za Hrazdiru kao da je bilo sve manje mjesta i potrebe. Ne čudi stoga naročito ni njegova reakcija kada u proljeće 1925. prekida rad i sa Zvonimirom i sa Splitskom filharmonijom, napušta Split i odlazi u Šibenik, na poziv tamošnjega Filharmoničkog društva. Priprema nastupe s njegovim ansamblima i solistima i uz taj naporni rad uspijeva i skladati. Ondje nastavlja i privodi kraju rad na svome, već u Splitu uglavnom oblikovanome, novom glazbeno-scenskom djelu, novoj operi (inače, već trećoj, nakon dvije prethodne, nastale i izvođene u njegovoj domovini) pod naslovom *Poklad*.⁷ Ali, nesporazumi s upravom Društva doveli su već za nekoliko mjeseci do prekida Hrazdirina angažmana u Šibeniku i on se (u kolovozu 1925.) narušena zdravlja, iscrpljena strpljenja i bez volje za taktiziranjem vraća u Split. Vraćajući se u sredinu koju je nedavno revoltiran napustio, Hrazdira je svjestan težine svojega položaja i znatno smanjenih izgleda za pristojnu profesionalnu i materijalnu egzistenciju u splitskome glazbenom životu u novonastaloj situaciji. Da bi osigurao minimalna sredstva za život, najavljuje otvaranje vlastite glazbene škole, ali istovremeno pokušava naći rješenje tražeći i mogućnosti za povratak u domovinu. Nakratko obnavlja suradnju sa Zvonimirom, ali u ostvarenju planova onemogućuje ga napad teške bolesti. Unatoč operaciji i kratkotrajnom oporavku, Hrazdira je bio na kraju svojih snaga. U ožujku 1926. posljednji put

se pojavio na koncertu sa zborom Zvonimira na svečanosti u čast slikara Emanuela Vidovića. Tom je prilikom izveo sa svojim zborovima između ostalog i Vidovićevu himnu, svoju (vjerojatno posljednju) skladbu skladanu upravo za tu priliku. Ubrzo nakon toga bolest je ponovno uzela maha i Hrazdira se posljednjim snagama vraća u zavičaj. U toj svojoj posljednjoj životnoj bitci nije imao nikakvih izgleda. Umire u Brnu 3. prosinca 1926. ne navršivši 59 godina života.

Ako se izuzme kratka epizoda u Rusiji (u Sevastopolju i Vasilkovu 18-98./1899.), Hrazdira je svoju glazbenu karijeru započeo u lijepu afirmaciju stekao (već) u svojoj češkoj domovini, u Moravskoj. Odlazak u inozemstvo bio je rizik, značio je odlazak u neizvjesnost i u svakoj novoj sredini iscrpljujuće ponovno kretanje ispočetka. Hrazdira je bio hrabar i radišan. Njegovo se djelovanje uvijek i svagdje odvijalo usporedo na nekoliko kolosijeka i takvo je ostalo gotovo do posljednjih dana njegova života. Radio je maksimalnim zalaganjem i energijom sve što je trebalo za ostvarivanje svojih zadataka i ciljeva u situacijama kroz koje ga je život vodio. I u svojoj "domovinskoj" etapi djelovanja kao i kasnije izvan domovine, on je prema zahtjevima i pruženim mogućnostima spremno vodio kao dirigent orkestre i zborove, operne i operetne predstave i koncerte, kao pijanist je pratio soliste i sudjelovao u komornim ansamblima, orguljao prateći crkvena slavlja, okupljao postojeće, podučavao i odgajao buduće glazbenike, animirao i organizirao, pisao o glazbi i borio se za nju, za kvalitetu izvođenja glazbe i radne uvjete u kojima bi se željena zadovoljavajuća kvaliteta mogla dosegnuti. Osim svega toga skladao je djela različitih žanrova, vrsta, oblika, dimenzija i namjene: glazbeno-scenska (opere i operete) i orkestralna djela, monumentalne skladbe oratorijskih dimenzija i karaktera te zbarske cikluse i pojedinačne zbarske skladbe kao i instrumentalne - solističke i komorne minijature te vokalnu liriku.

Skladbe mu se u domovini izvode s uspjehom. U domovini se i objavljuju i donose mu pohvale i priznanja. No, nakon što je domovinu napustio, njegova je karijera polako krenula silaznim smjerom, unatoč njegovoj radišnosti i nesporno iznimnim glazbenim sposobnostima, unatoč izvođenju i uspjehu većine novonastalih (većim dijelom zbarskih te nekoliko

instrumentalnih - orkestralnih i solističkih) skladbi od kojih su mu neke donijele priznanja i nagradu (Smrt drage i dragoga, balada za soliste, mješoviti zbor i orkestar). Bila je to evidentno neizbježna posljedica nesretnog i nepovoljnog sklopa objektivnih okolnosti i opće situacije, ali dijelom i nerijetko neprimjerene Hrazdirine reakcije na poteškoće i zapreke s kojima se susretao u svome životu i djelovanju. Najčešće u pravu, ali netaktičan u njegovu dokazivanju, nagao i osjetljiv na nepravdu, donosio je ponekad odluke naprečac i gotovo redovito na svoju štetu. Zbog toga je u svom izvandomovinskom razdoblju života i djelovanja više davao, a postupno, na nesreću, sve manje dobivao zauzvrat. No, nije posustajao sve dok ga bolest nije potpuno onemogućila. Sve do tada njegove zasluge u kreiranju i razvoju glazbenog života i kulture sredina u kojima je djelovao ostaju izvan svake sumnje. Posebno se to odnosi na Split, gdje je u prvim desetljećima prošlog stoljeća značajno sudjelovao u stvaranju temelja domaće glazbene reprodukcije i produkcije na njezinom razvojnem putu od - u njegovo vrijeme u nas još pretežnog - amaterizma i diletantizma do profesionalnih oblika njegovanja i posredovanja glazbe, kako njezinog izvođenja tako i poduke i informiranja o njoj.

Zbog toga Ćiril Metod Hrazdira sveukupnim svojim glazbenim djelovanjem kao i nesebičnim zalaganjem i ljudskim poštenjem zaslužuje sjećanje sa zahvalnošću i štovanjem, kako svojih suvremenika tako i danas u svim sredinama u kojima se tijekom svoga na svoj način bogatog, ali ne suviše sretnoga života zaustavljao.

Za potpunu i pravu sliku o ovome darovitom i svestranom glazbeniku neophodna su - i stoga nakon istraženoga profesionalnog puta predstoje - istraživanja i pregled pa onda možda i povremeno oživljavanje i u nas njegova skladateljskog opusa, barem u onome njegovom dijelu koji (gotovo isključivo u rukopisima) čuvaju splitski arhivi (Glazbeni arhiv splitske katedrale - GASK i Državni arhiv u Splitu - DAS). Čini ga tridesetak (od ukupno oko 160) Hrazdirinih vrlo različitih i raznovrsnih skladateljskih uradaka. Manji dio čine transkripcije i harmonizacije "za potrebe službe", a većim su dijelom to svjetovne i crkvene skladbe (himne, moteti i misni stavci), zatim raznolika zborna glazba za razne vrste zborova bilo a

cappella bilo uz instrumentalnu, klavirsku ili orkestralnu, pratnju te opera Poklad. S obzirom na skladateljski ugled koji je Hrazdira stekao već u svojoj domovini, realno je pretpostaviti da kvalitetu i obilježja Hrazdirina skladateljskog izraza pokazuje i ovaj u nas nastali, u Splitu dostupni izbor Hrazdirinih skladbi. U izvođenje nekih među njima bio je pod Hrazdirinim vodstvom uključen u svome mladenačkom splitskom razdoblju i Jakov Gotovac. Sudeći po poštovanju s kojim je taj naš glazbeni uglednik i u svojoj poznoj životnoj dobi govorio o Hrazdiri, Gotovca su se duboko dojmile Hrazdirina glazba i umjetnička osobnost. Ostao mu je u sjećanju kao “odličan dirigent i odličan muzičar” te kao skladatelj čije su skladbe (zbarske skladbe i ulomci iz operete Meridon u čijem je izvođenju svjedočio kao član SMD Zvonimir) pisane “apsolutno korektno i talentirano u stilu ondašnje postsmetanovske periode”.⁸

BILJEŠKE

- ¹ Sylvie Obenrauchová: *Cyrl Metoděj Hrazdira*, diplomatska radnja obranjena na Sveučilištu u Brnu, Brno, 1959. (rukopis). Uvid u ovaj rad dobila sam posredovanjem Olge Holubove iz Brna kojoj i na ovaj način najljepše zahvaljujem na susretljivosti i svesrdnoj prijateljskoj pomoći.
- ² Primjerice, za Božidara Širolu je Hrazdira, u njegovoj knjizi *Pregled povijesti hrvatske muzike* (Zagreb, 1922.) samo “sadanji dirigent” društva *Zvonimir* koji se “okušao i u kompoziciji”, a od njegovih orkestralnih skladbi spominje samo *Simfonijski intermezzo* za Vojnovićevu dramu *Ekvinocij*. Pišući kasnije o razdoblju 1890.-1910. (Zajčevo doba) u svojoj knjizi *Hrvatska umjetnička glazba*, Zagreb, 1942., Širola spominje “gradsku glazbu u Splitu” i ubraja je među one koje su “velikim brojem i vrsnoćom svojih glazbenika postale na daleko poznate” (131-132), ali ne spominje kapelnike, među kojima je tada već bio i Hrazdira. Širola, čini se, ili ne zna za Hrazdiru (što je gotovo nevjerojatno) ili ga izostavlja kao stranca i zanemaruje njegovu ulogu u glazbenom životu (i kulturi) Splita (i Hrvatske) jer ga ne spominje ni kasnije, u nastavku svojega izlaganja o glazbenim događanjima u Hrvatskoj u narednim desetljećima. Josip Andreis u svojim povijesnim pregledima hrvatske glazbe (Zagreb, 1962., 215 i 234, te Zagreb 1974., 308 i 340), pišući o hrvatskoj glazbi između dva svjetska rata, navodi: “Za glazbeni život Splita stekao (je) u tom razdoblju znatnih zasluga Ćeh Cyril Metoděj Hrazdira (1868-1926), zborovođa i dirigent Splitske filharmonije. Ostavio je operā, kantatā, orkestralnih skladbi, zborova, pjesama. Ravnao je praizvedbom poznate Janačekove opere *Jenufa* (Brno 1904).” Uz to piše i da je kod Hrazdire učio Jakov Gotovac. Lovro Źupanović u svojoj knjizi *Stoljeća hrvatske glazbe*, Zagreb, 1980. također uopće ne spominje Hrazdiru (možda iz istih gore navedenih Širolinih ili nekih drugih, meni nepoznatih i nedokućivih razloga).
- ³ Mirjana Škunca: *O glazbi u djelovanju Klasićne gimnazije u Splitu*, u: “290 godina Klasićne

gimnazije u Splitu”, Split, 1990., 305-315 (307); Ista, *Glazbeni život Splita u preporodnom razdoblju i prijelaznim desetljećima (1860-1918)*, Književni krug Split, Split, 1991., 310-311; Ćećuk Terezija, *Ćiril Metoda Hrazdira u Splitu (1909-1911, 1914-1924)*, diplomatska radnja obranjena na Sveučilištu u Splitu (odjel Glazbena kultura, Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja, Split, 1993. (rukopis); Miljenko Grgić, *Glazbena kultura u splitskoj katedrali 1750-1940*, Zagreb, 1997., 152-154.

⁴ Autorica je ovoga priloga pri završetku istraživanja Hrazdirina života i djelovanja izvan njegove domovine, obrađuje rezultate i rad priprema za objavljivanje.

⁵ Jakov Gotovac u svojim sjećanjima na splitske dane suradnje i druženja s Hrazdirom navodi kao razlog Hrazdirina traženja novog boravišta i kruga djelovanja daleko od rodne mu Moravske privatne, obiteljske razloge, dok Sylvie Obenrauchová u svojoj studiji o Hrazdiri pretpostavlja profesionalne. Prema raspoloživim izvorima pravi se razlog takvom Hrazdirinom postupku može i dalje samo pretpostavljati.

⁶ O izvorima informacija o Hrazdirinom djelovanju u Ljubljani obavijestio me je muzikolog dr. Zoran Krstulović (inače Splitsanin) te mu i ovom prigodom zahvaljujem na susretljivosti i pomoći.

⁷ U hrvatskom prijevodu naslov bi joj glasio *Blago*.

⁸ Ivan Bošković: *Sjećanje maestra Jakova Gotovca na rad u SMD “Zvonimir”*. Sv. Cecilija 1980. sv. 50, 4, 97.

ĆIRIL METOD HRAZDIRA
On the 80th anniversary of death
Summary

One of the many foreign composers in the past whose musical career was related to Split is Ćiril Metod Hrazdira (1868-1926). In terms of European music he is firstly known and acknowledged for conducting the successful premiere of Leoř Janaĉek's opera *Jenufa* in Brno in 1904. Less known is that he was a well-rounded and gifted musician - composer, conductor and pedagogue who indebted to a greater or lesser extent all places he worked at by the results of his versatile musical career, first in his own country and later even beyond. Among them is Split where in the first decades of the 20th century Hrazdira was one of the most meritorious musicians for the development and activity of the town's musical life in all segments.

Present knowledge about this Czech-born, precisely Moravian musician is both by quality and quantity disproportionate to his share in the then, and particularly our (not only those of Split) musical activities. The role of Hrazdira and the significance of his activity as a reproductive musician, composer, organizer, animator and pedagogue first in his country and then, abroad could not be considered wholly, and thus could not be evaluated rightly in the context of the musical circumstances of the places he worked, or within the framework of overall recent musical career. Hrazdira's life and activity in his homeland are known owing to the research of S. Obenrauhova, but for the period he spent abroad his country his biography remained incomplete. His composer's work has been revealed partly and occasionally and is yet to be done. This small sketch of his entire life and musical activity modestly symbolizes that the first steps in our country have already been made.

Ćiril Metod Hrazdira oko 1910. godine

OPĆINSKO KAZALIŠTE

SPLITSKA FILHARMONIJA
 PRIREGJUJE U SUBOTU, DNE 22. III. 1919.
 SVOJ PRVI

SIMFONIČKI KONCERAT

I. DIO.

1. *L. v. Beethoven: Simfonija br. 1. C dur; Op. 21.*
 Adagio molto. — Allegro con brio.
 Andante cantabile con moto.
 Menuetto: Allegro molto e vivace.
 Adagio. — Allegro molto e vivace.

II. DIO.

2. *Fr. Chopin - A. Glazunov: Mazurka; Op. 50. br. 3.*
3. *Ed. Grieg: Dva liriska komada; Op. 68. br. 4 i 5.*
 - a) Večer u gorama.
 - b) Pri koljevci.
4. *G. Bizet: Carmen; Preludij IV. čina. Aragonaise.*
5. *Ć. M. Hrazdira: Simfonički intermezzo*
 k Vojnovičevoj drami „Ekinocij“.

Dirigent: M^o ĆIRIL METOD HRAZDIRA.

*Plakat splitskog Općinskog kazališta
 za Simfonički koncert 22.3.1919.
 (dirigent Ć. M. Hrazdira, sudjelovao
 i sa svojim Simfoničkim intermezzom)*

Narodno Pozorište za Dalmaciju - Split

Predstava 109. Nedjelja 18. Febrara 1923. Ivan predložio 82.
 Početak 22. Početak u 2^{1/2} sata po podne.

OPERETA u 3 čina i 4 slike.
PIERROT ILO

Reži napisao Ivo Tijardović. — Uglazbio Ivo Tijardović.
 Dirigent: M^o Ć. M. Hrazdira. Redatelj: Gjuro Trbuhić.
 — Zborovi S. M. D. „Zvonimira“ - Orkestar Splitske Filharmonije. —

I. I. C. A.:

Pierrot Ilo	Gjuro Trbuhić	Et-Gibba, plesnič i ševak
Pierrette Ila	Ljerkia Kobonda	provanje
Erzsa Pierrette	Kačija Trzić	Baci-Tala, Orglasi-Akari
Tijela Pierrette	Marija Franković	ilijak-vačuntri
Jeanette, Nimmervajda i		Mali Isanča, vevada-Viv
coocila	Zlata Trbuhić	let Buterflyz
David, direktor	Milajko Milovanović	Puriti Ilićia Asteria
Tina, plesniča i cocute	Blaženka Kraljević	Upravatelj Vicioti-Istarija: Daj: Rihel
Robert, direktor	Kade Fragar	Volika Groom
		Milanka Pogović
		Sluga
		Ljubomir Dija

Pierrette, Direktor, Cocute i Groomi.
 Događa se u komopolitizmu vlograda i ču na istančanom brežulju. II. čin u «Ilić: Hovila
 Anvrija. III. čin u noćnom lokal: «Violet Buterflyz. Vrem: anabaja.

U večer «Antigonu», predložka A. Ponedjeljak, 19. srijedno, Utorak, 20. opera «Iris» i «Mancu», predložka B.

SNIŽENE CENE MESTA U DINARIMA.

Lože u mezaninu i prizemlju D 92—	Parquet VI.—IX. red D 9.
» I. kata » 52—	» X.—XIV. red » 6—
» II. » » 32—	» Sedalo na galeriji » 5—
» Circle I i II. red » 13—	» Stajanje na galeriji » 3/50
» Parquet III.—V. red. » 11—	» Stajanje u daskom partem » 2/50

Uzalice prodaju se: Druza strana u knjižari Juric Telefon 33. a lica strana kod Zeleja (Jugo-
 slavenska Knjižara), Telefon 110 i to: od 8—12^{1/2} sati pre podne, i na pola sata pre početka
 predstave na pozorišnoj ulaznici.

Početak tačno u 2^{1/2} sata, a svršetak oko 8 sati.
 Uspoređuje se p. n. općinoma, da se nikako upotrebju čina naše mke: putnici u gledalište
 do vrsitke luvaj.

*Plakat Narodnog Pozorišta za Dalmaciju — Split
 za operetu "Pierrot Ilo" 18.2.1923.
 (dirigent Ć. M. Hrazdira)*

Ć. M. Hrazdira sa članovima «Zvonimir-a» u Novom Sadu u svibnju 1920.

Ć. M. Hrazdira sa članovima «Zvonimir-a» u kostimima za operu «U zdencu»

S. M. D. „ZVONIMIR“

priređuje u četvrtak dne 16. o. mj. u 8:30
sati u crkvi O. Franjevacu na Dobrome

ZADUŠNICE

za upokoj duše svog dobrog učitelja
i istoga dana u 10° u društvenim prostorijama

P O M E N

M.a Ćirila Metoda Hrazdira

koji je preminuo 4. o. mj. u Brnu.

Njegovom smrću izgubili smo dobrog i
voljenog učitelja, druga i prijatelja.

Društvo poziva sve članove, prijatelje i stovatelje poklonike da se ovoga
dana sjete uspomene umjetnika koji je zadužio naš kulturni život svojim plodnim
dugogodišnjim umjetničkim radom.

UPRAVA.

Tiskara Vartan - Split

Obavijest S.M.D. «Zvonimir-a» o zadušnici za maestra Ć. M. Hrazdiru